

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

PAOLO MENGGOZZI

της 4ης Σεπτεμβρίου 2008¹

I — Εισαγωγή

επιχείρησης και των οικείων πρατηρίων καυσίμων³.

1. Πρόκειται για την τρίτη, εντός τριετίας, υπόθεση που υποβάλλεται στην κρίση του Δικαστηρίου στο πλαίσιο διαδικασίας έκδοσης προδικαστικής απόφασης και αφορά τις συμφωνίες πρατηρίων καυσίμων που έχουν συναφθεί μεταξύ πετρελαϊκής επιχείρησης και ενός από τους δραστηριοποιούμενους στην ισπανική αγορά διανομείς της².

2. Οι δύο πρώτες υποθέσεις αφορούσαν κατ' ουσίαν τον από πλευράς κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού νομικό χαρακτηρισμό των συμβατικών σχέσεων μεταξύ της πετρελαϊκής

3. Αντιθέτως, τα υποβληθέντα εν προκειμένω ερωτήματα αφορούν μόνον το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής επί συμβάσεων όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης των καθεστώτων χορήγησης απαλλαγών ανά κατηγορία που προβλέπουν αντιστοίχως και διαδοχικώς ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1984/83 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας⁴ και ο κανονισμός (ΕΚ) 2790/1999 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1999, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών⁵. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, επί της ερμηνείας του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 και του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, που καθιστούν δυνατή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη σύναψη κάθετων συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας με διάρκεια μεγαλύτερη από εκείνη που καταρχήν απαιτούν οι κανονισμοί αυτοί για τη χορήγηση της ανά κατηγορία απαλλαγής.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Επί της πρώτης από τις υποθέσεις αυτές εκδόθηκε η απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2006, C-217/05, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (Συλλογή 2006, σ. I-11987), και επί της δεύτερης, που είναι εκκρεμής ενώπιον του Δικαστηρίου (C-279/06, CEPESA), εξέδωσα προτάσεις στις 13 Μαρτίου 2008. Σημειωτέον ότι εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου και τέταρτη υπόθεση καταχωρισθείσα ως C-506/07, Lubricarga.

3 — Επρόκειτο δηλαδή για συμβάσεις περί εμπορικής αντιπροσωπείας ή, αντιθέτως, για συμβάσεις διανομής μεταξύ δύο ανεξάρτητων από οικονομικής άποψης επιχειρήσεων.

4 — ΕΕ L 173, σ. 5, και διορθωτικό ΕΕ 1984, L 79, σ. 38.

5 — ΕΕ L 336, σ. 21.

II — Το νομικό πλαίσιο

4. Ο κανονισμός 1984/83 αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ, νυν άρθρο 81 ΕΚ) ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας και εναρμονισμένων πρακτικών οι οποίες πληρούν κατά κανόνα τις προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου, για τον λόγο ότι συμβάλλουν, γενικώς, στη βελτίωση της διανομής των προϊόντων.

5. Κατά το άρθρο 3, στοιχείο δ', του κανονισμού αυτού, η εν λόγω απαλλαγή δεν έχει εφαρμογή οσάκις η συμφωνία είναι αορίστου χρόνου ή διάρκειας ανώτερης των πέντε ετών.

6. Τα άρθρα 10 έως 13 του κανονισμού 1984/83 περιλαμβάνουν ειδικές διατάξεις για τις συμφωνίες πρατηρίων καυσίμων.

7. Κατά το άρθρο 10 του κανονισμού αυτού:

«Σύμφωνα με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης και υπό τις προϋποθέσεις των άρθρων 11 έως 13 του παρόντος κανονισμού, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης κηρύσσεται ανεφάρμοστο στις συμφωνίες στις οποίες συμμετέχουν μόνο δύο επιχειρήσεις και στις οποίες το ένα συμβαλλόμενο

μέρος, ο μεταπωλητής, αναλαμβάνει την υποχρέωση έναντι του αντισυμβαλλόμενου, του προμηθευτή, σε αντάλλαγμα για την παροχή ειδικών οικονομικών ή χρηματοδοτικών πλεονεκτημάτων, να προμηθεύεται μόνο από αυτόν, από επιχείρηση συνδεδεμένη με αυτόν, ή από επιχείρηση στην οποία αυτός έχει αναθέσει τη διανομή των προϊόντων του, ορισμένα καύσιμα αυτοκινήτων με βάση το πετρέλαιο ή ορισμένα καύσιμα αυτοκινήτων και ορισμένα άλλα καύσιμα με βάση το πετρέλαιο που καθορίζονται στη σύμβαση.»

8. Το άρθρο 11 του ίδιου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Εκτός από την υποχρέωση που αναφέρεται στο άρθρο 10, δεν είναι δυνατόν να επιβάλλονται στον μεταπωλητή άλλοι περιορισμοί του ανταγωνισμού, εκτός από:

α) την υποχρέωση να μη μεταπωλεί στο πρατήριο που καθορίζεται στη συμφωνία καύσιμα αυτοκινήτων ή άλλα καύσιμα που προσφέρονται από τρίτη επιχείρηση

β) την υποχρέωση να μη χρησιμοποιεί μέσα στο πρατήριο που καθορίζεται στη συμφωνία λιπαντικά ή άλλα συγγενή ορυκτέλαια που προσφέρονται από

τρίτη επιχείρηση, όταν ο προμηθευτής ή επιχείρηση συνδεδεμένη με αυτόν θέτει στη διάθεση του μεταπωλητή ή χρηματοδοτεί εγκατάσταση αλλαγής ελαίων ή λίπανσης αυτοκινήτων οχημάτων

- γ) την υποχρέωση να μη διαφημίζει τα προϊόντα που προμηθεύεται από τρίτες επιχειρήσεις στο εσωτερικό ή στους εξωτερικούς χώρους του πρατηρίου, παρά μόνο στο μέτρο που αναλογεί στο μερίδιο αυτών των προϊόντων στο συνολικό κύκλο εργασιών του πρατηρίου

- δ) την υποχρέωση να αναθέσει τη συντήρηση των εγκαταστάσεων αποθήκευσης ή εφοδιασμού για τα προϊόντα πετρελαίου, οι οποίες ανήκουν ή έχουν χρηματοδοτηθεί από τον προμηθευτή ή επιχείρηση συνδεδεμένη με αυτόν, μόνο στον προμηθευτή ή σε επιχείρηση που καθορίζεται από αυτόν.»

9. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 1984/83 αριθμεί τις ρήτρες και τις συμβατικές υποχρεώσεις που αντίκεινται στην εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού αυτού, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η προβλεπόμενη στην εν λόγω παράγραφο 1, στοιχείο γ', προϋπόθεση ότι η συμφωνία είναι αορίστου χρόνου ή διάρκειας μεγαλύτερης των δέκα ετών.

10. Ωστόσο, κατά παρέκκλιση από το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1984/83, η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού ορίζει ότι, οσάκις η συμφωνία αφορά πρατήριο καυσίμων το οποίο ο προμηθευτής έχει παραχωρήσει στον μεταπωλητή στο πλαίσιο σύμβασης μίσθωσης ή σχέσης χρήσης, πραγματικής ή νομικής, οι υποχρεώσεις αποκλειστικής προμήθειας και οι απαγορεύσεις ανταγωνισμού που προβλέπει ο τίτλος III του κανονισμού αυτού είναι δυνατόν να επιβάλλονται στον μεταπωλητή για το συνολικό χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτός εκμεταλλεύεται πράγματι το πρατήριο.

11. Το άρθρο 13 του ίδιου κανονισμού προβλέπει την κατ' αναλογία εφαρμογή των άρθρων του 2, παράγραφοι 1 και 3, 3, στοιχεία α' και β', 4 και 5 στις συμφωνίες πρατηρίων καυσίμων.

12. Η δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«[...] τις συμφωνίες αυτές χαρακτηρίζει γενικά το γεγονός ότι, αφενός, ο προμηθευτής παρέχει στον μεταπωλητή ειδικά οικονομικά ή χρηματοδοτικά πλεονεκτήματα καταβάλλοντας κεφάλαια χωρίς υποχρέωση επιστροφής, παρέχοντας ή μεσολαβώντας για δάνεια με ευνοϊκούς όρους, ενοικιάζοντας οικόπεδα ή χώρους για την εγκατάσταση [...] του πρατηρίου βενζίνης, θέτοντας στη διάθεσή του τεχνικές εγκαταστάσεις ή εξοπλισμό, ή προβαίνοντας σε άλλες ευνοϊκές

επενδύσεις για το μεταπωλητή και, αφετέρου, ο μεταπωλητής συνάπτει με τον προμηθευτή μακροπρόθεσμη συμφωνία αποκλειστικής προμήθειας η οποία συνδέεται συνήθως με απαγόρευση ανταγωνισμού».

13. Ο κανονισμός 1984/83, του οποίου η διάρκεια ισχύος παρατάθηκε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1999 με τον κανονισμό (ΕΚ) 1582/97 της Επιτροπής, της 30ής Ιουλίου 1997⁶, καταργήθηκε με τον κανονισμό 2790/1999, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2000.

14. Το άρθρο 4, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999 προβλέπει ότι η απαλλαγή από την απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ δεν εφαρμόζεται στιςκάθετες συμφωνίες οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που υπόκεινται στον έλεγχο των μερών, έχουν ως σκοπό «τον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα του προμηθευτή να επιβάλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να συνιστά τιμή πώλησης, υπό τον όρο ότι αυτές δεν ισοδυναμούν με πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης συνεπεία πιέσεων οποιουδήποτε μέρους στη σύμβαση ή κινήτρων που προσφέρονται από οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος».

15. Κατά το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, η απαλλαγή που προβλέπει το άρθρο 2 δεν εφαρμόζεται σε κάθε άμεση ή έμμεση υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού, η διάρκεια της οποίας είναι απεριόριστη ή υπερβαίνει τα πέντε έτη. Υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού

σιωπηρώς ανανεώσιμη πέραν της πενταετίας λογίζεται ως συναφθείσα επ' αόριστον. Η διάταξη αυτή διευκρινίζει, ωστόσο, ότι ο χρονικός περιορισμός πέντε ετών δεν ισχύει, όταν τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που αφορά η σύμβαση διατίθενται από τον αγοραστή σε χώρους και οικοπέδα τα οποία είτε ανήκουν στον προμηθευτή είτε μισθώνονται από τον προμηθευτή σε τρίτους μη συνδεδεμένους με τον αγοραστή, υπό την προϋπόθεση ότι η διάρκεια αυτής της υποχρέωσης μη άσκησης ανταγωνισμού δεν υπερβαίνει το χρονικό διάστημα κατοχής των χώρων και οικοπέδων από τον αγοραστή.

16. Κατά το άρθρο 12 του κανονισμού 2790/1999, η απαγόρευση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ δεν εφαρμόζεται, κατά το χρονικό διάστημα από 1ης Ιουνίου 2000 έως 31 Δεκεμβρίου 2001, στις συμφωνίες οι οποίες ισχύουν ήδη στις 31 Μαΐου 2000 και δεν πληρούν τις προβλεπόμενες από τον οικείο κανονισμό προϋποθέσεις απαλλαγής, αλλά πληρούν, μεταξύ άλλων, τις προβλεπόμενες από τον κανονισμό 1984/83.

III — Τα πραγματικά περιστατικά, τα διαδικαστικά ερωτήματα και η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία

17. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι στις 26 Οκτωβρίου 1989 οι εταιρίες Pedro IV Servicios SL (στο εξής: Pedro IV) και Total España SA (στο εξής: Total) συνήψαν μια πολύπλοκη σύμβαση η

6 — ΕΕ L 214, σ. 27.

οποία περιλαμβάνει τέσσερις συνδεόμενες μεταξύ τους συμβάσεις.

18. Κατά την πρώτη σύμβαση, η Pedro IV παραχώρησε στην Total ένα πραγματικό δικαίωμα, καλούμενο «δικαίωμα επιφανείας», επί οικοπέδου που βρισκόταν στην κυριότητά της. Βάσει της σύμβασης αυτής, η Total μπορεί να ανεγείρει οικοδομή εντός του εν λόγω οικοπέδου έναντι καταβολής αμοιβής προς τον παραχωρούντα το οικόπεδο. Η αμοιβή καθορίστηκε στο ποσό των 250 000 ESP (λίγο περισσότερο από 1 500 ευρώ) μηνιαίως, καταβλητέο επί 20ετία. Μετά την παρέλευση αυτού του χρονικού διαστήματος το πρατήριο καυσίμων που θα κατασκευάσει η Total θα περιέλθει στην κυριότητα της Pedro IV. Η Total δεσμεύτηκε να κατασκευάσει πρατήριο καυσίμων εντός δύομισι ετών, οπότε η 20ετία θα αρχίσει να τρέχει από την έναρξη λειτουργίας του πρατηρίου. Οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν ότι το δικαίωμα επιφανείας δεν μπορεί να μεταβιβαστεί χωρίς τη συναίνεση του κυρίου του οικοπέδου.

19. Η δεύτερη σύμβαση είναι μια σύμβαση μίσθωσης του προς κατασκευή πρατηρίου καυσίμων, με την οποία η Total παραχώρησε στην Pedro IV τη χρήση και την εκμετάλλευση του πρατηρίου για διάστημα ενός έτους δυνάμενου να παρατείνεται μηνιαίως. Η εκμισθώτρια εταιρία υποχρεούται, ωστόσο, να χορηγήσει την παράταση για όσο διάστημα διαρκεί η αποκλειστική προμήθεια την οποία επίσης υποχρεούται να συμφωνήσει με τη μισθώτρια. Σε κάθε περίπτωση, η μίσθωση λήγει μαζί με το δικαίωμα επιφανείας επί του ακινήτου που έχει παραχωρηθεί στην εκμισθώτρια. Το μίσθωμα που καλείται να καταβάλλει μηνιαίως η Pedro IV ανέρχεται στο ποσό των 600 000 ESP (3 600 ευρώ).

20. Με την τρίτη σύμβαση η Pedro IV δεσμεύθηκε ότι, μετά την παράδοση του πρατηρίου, θα το εκμεταλλεύεται προμηθευόμενη καύσιμα κατ' αποκλειστικότητα από την Total, κάνοντας χρήση της φήμης, των χρωμάτων, του σήματος καθώς και των διακριτικών της συμβόλων. Η σύμβαση αποκλειστικής προμήθειας συνάπτεται για 20 έτη και η προμήθεια πραγματοποιείται με οριστική πώληση, ούτως ώστε ο διανομέας να αποκτά την κυριότητα του καυσίμου από τη στιγμή κατά την οποία ο προμηθευτής το θέτει στη διάθεσή του στο πρατήριο καυσίμων, ενώ ο αγοραστής αναλαμβάνει τη μεταπώληση των καυσίμων για λογαριασμό του και με δικό του κίνδυνο. Σε αντάλλαγμα, η Total θα καταβάλλει μηνιαίως 350 000 ESP (περίπου 2 100 ευρώ). Εξάλλου, η Total αναλαμβάνει τη δέσμευση να γνωστοποιεί στον διανομέα τις συνιστώμενες τιμές πώλησης στο κοινό, προσπαθώντας να τις καθιστά ανταγωνιστικές σε σχέση με τις τιμές που προσφέρονται καλόπιστα από άλλους ανταγωνιστές της περιοχής. Επιπλέον, η Total δεσμεύεται να καθορίζει την τιμή του καυσίμου που προμηθεύει στον μεταπωλητή υπό τους πλεονεκτικότερους όρους που έχει συμφωνήσει με άλλα πρατήρια τα οποία ενδέχεται να εγκατασταθούν στη Βαρκελώνη (Ισπανία), χωρίς σε καμιά περίπτωση η τιμή αυτή να υπερβαίνει την τιμή που έχει καθοριστεί από άλλους σημαντικούς προμηθευτές οι οποίοι δραστηριοποιούνται στη Βαρκελώνη.

21. Δεδομένου ότι οι διάδικοι της κύριας δίκης συμφώνησαν επίσης να προβούν σε συμψηφισμό των αμοιβαίως καταβλητέων ποσών βάσει των τριών συμβάσεων, κανένας από αυτούς δεν έχει οφειλή έναντι του άλλου, καθόσον αμφότερα τα καταβλητέα ποσά ανέρχονται στις 600 000 ESP.

22. Τέλος, με την τέταρτη σύμβαση, η Total χορήγησε ενυπόθηκο δάνειο 30 000 000 ESP (περίπου 180 300 ευρώ) στην Pedro IV, η οποία παρέσχε ως ασφάλεια την υποθήκη επί του οικοπέδου της για χρονικό διάστημα 20 ετών, υπό τον όρο της κατασκευής του πρατηρίου καυσίμων.

23. Κατά το αιτούν δικαστήριο, μετά τη σύναψη των τεσσάρων αυτών συμβάσεων πράγματι κατασκευάστηκε πρατήριο καυσίμων στο οικόπεδο της Pedro IV και η Total προμήθευσε αποκλειστικώς με καύσιμα το πρατήριο αυτό τουλάχιστο μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης επί της αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης.

24. Τον Δεκέμβριο 2004 η Pedro IV άσκησε ενώπιον του Juzgado de lo Mercantil de Barcelona (αρμόδιο για εμπορικές υποθέσεις δικαστήριο) αγωγή με την οποία ζήτησε την ακύρωση της έννομης σχέσης που δημιουργήθηκε βάσει των τεσσάρων ως άνω συμβάσεων. Προς στήριξη της αγωγής της, η Pedro IV υποστήριξε, αφενός, ότι οι συμβάσεις αυτές περιείχαν ρήτρες οι οποίες περιορίζουν σοβαρά τον ανταγωνισμό, όπως π.χ. υπερβολικά μακρά διάρκεια, μεγαλύτερη από την ανώτατη διάρκεια που προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο για τις συμβάσεις αποκλειστικής προμήθειας, και, αφετέρου, ότι η τρίτη από τις συμβάσεις αυτές προβλέπει τον έμμεσο καθορισμό των τιμών μεταπώλησης στο κοινό, ο οποίος απαγορεύεται από το άρθρο 85 της Συνθήκης και δεν μπορεί να υπαχθεί ούτε στο καθεστώς απαλλαγής ανά κατηγορία που προβλέπει ο κανονισμός 1984/83, ούτε, σε μεταγενέστερο στάδιο, στο προβλεπόμενο από τον κανονισμό 2790/1999 καθεστώς.

25. Επειδή η αγωγή αυτή απορρίφθηκε στο σύνολό της πρωτοδίκως, η Pedro IV άσκησε έφεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.

26. Το Audiencia Provincial de Barcelona, έχοντας αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία των κανονισμών 1984/83 και 2790/1999, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Όταν το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού [...] 1984/83 ορίζει ότι, “αν η συμφωνία αφορά πρατήριο [καυσίμων] που ο προμηθευτής έχει παραχωρήσει στον μεταπωλητή, με βάση σύμβαση μίσθωσης ή στο πλαίσιο πραγματικής ή νομικής σχέσης χρήσης, είναι δυνατόν, κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, περίπτωση γ’, να επιβάλλονται στον μεταπωλητή υποχρεώσεις αποκλειστικής προμήθειας και απαγορεύσεις του ανταγωνισμού που αναφέρονται στον παρόντα τίτλο, για το συνολικό χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτός εκμεταλλεύεται πράγματι το πρατήριο”, πρέπει να θεωρηθεί ότι η διάταξη αυτή εννοεί την περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής που εκμισθώνει το πρατήριο είναι εξ αρχής κύριος του οικοπέδου και των εγκαταστάσεων ή, αντιθέτως, η αναφορά στη μίσθωση του πρατηρίου καυσίμων καλύπτει όλες εκείνες τις νομικές αιτίες στις οποίες στηρίζεται η κυριότητα του προμηθευτή επί του πρατηρίου και μόνον, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η εκμίσθωσή του προς τον ίδιο τον κύριο του οικοπέδου, χωρίς η σχετική συμφωνία να υπόκειται στους χρονικούς περιορισμούς που επιβάλλει η νομοθεσία για τις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας;

- 2) Αν θεωρηθεί ότι στην παρούσα υπόθεση έχει εφαρμογή ο κανονισμός [...] 2790/1999 [...], όταν στο άρθρο του 5 ορίζεται ότι η απαλλαγή δεν ισχύει αν η διάρκεια της συμφωνίας περί αποκλειστικής προμήθειας υπερβαίνει τα πέντε έτη, μολονότι “ο χρονικός περιορισμός πέντε ετών δεν ισχύει, εφόσον τα αγαθά ή οι υπηρεσίες που αφορά η σύμβαση πωλούνται από τον αγοραστή σε χώρους και οικοπέδα που είτε ανήκουν στον προμηθευτή είτε σε τρίτα μέρη μη συνδεδεμένα με τον αγοραστή και τα οποία μισθώνονται από τον προμηθευτή, υπό την προϋπόθεση ότι η διάρκεια της υποχρέωσης μη ανταγωνισμού δεν υπερβαίνει το χρονικό διάστημα κατοχής των χώρων και οικοπέδων από τον αγοραστή”, πρέπει να θεωρηθεί ότι η διάταξη αυτή, όταν αναφέρεται στη μίσθωση, εννοεί την περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής που εκμίσθώνει είναι εξαρχής κύριος του οικοπέδου και των εγκαταστάσεων ή, αντιθέτως, η αναφορά στη μίσθωση του πρατηρίου καυσίμων καλύπτει όλες εκείνες τις νομικές αιτίες στις οποίες στηρίζεται η κυριότητα του προμηθευτή επί του πρατηρίου και μόνον, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η εκμίσθωσή του προς τον ίδιο τον κύριο του οικοπέδου χωρίς η σχετική συμφωνία να υπόκειται στους χρονικούς περιορισμούς που επιβάλλει η νομοθεσία για τις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας;
- 3) Όταν το άρθρο [85], παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της Συνθήκης [...] κάνει λόγο για απαγόρευση του έμμεσου καθορισμού των τιμών αγοράς ή πώλησεως και ο κανονισμός [...] 1984/83, στην όγδοη αιτιολογική του σκέψη, αναφέρει ότι “άλλες υποχρεώσεις που περιορίζουν τον ανταγωνισμό, ιδιαίτερα εκείνες που περιορίζουν την ελευθερία του μεταπωλητή ως προς τη διαμόρφωση των τιμών ή των άλλων συμβατικών όρων ή την επιλογή των πελατών του, δεν είναι δυνατόν να εξαιρούνται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό”, και δεδομένου ότι ο καθορισμός της τιμής μεταπωλήσεως δεν εμφανίζεται μεταξύ των άλλων περιορισμών του ανταγωνισμού οι οποίοι επιτρέπονται βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού αυτού, πρέπει οι διατάξεις αυτές να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι καλύπτουν οποιαδήποτε μορφή περιορισμού της ελευθερίας του μεταπωλητή να καθορίζει την τιμή πώλησεως προς το κοινό, όπως μπορεί να είναι ο καθορισμός από τον προμηθευτή του περιθωρίου κέρδους του διανομέα που εκμεταλλεύεται το πρατήριο καυσίμων, διά του καθορισμού της τιμής του καυσίμου που προμηθεύει στον μεταπωλητή υπό τους πλέον ευνοϊκούς όρους που έχει συμφωνήσει με άλλα πρατήρια που μπορεί να είναι εγκατεστημένα στη Βαρκελώνη, έτσι ώστε η τιμή αυτή να μην υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση τον μέσον όρο των τιμών που έχουν καθοριστεί από άλλους σημαντικούς προμηθευτές της αγοράς, προσθέτοντας σε αυτήν το ελάχιστο περιθώριο κέρδους που θεωρείται εύλογο και δημιουργώντας έτσι την τιμή πώλησης προς το κοινό, την οποία ο προμηθευτής δεν επιβάλλει ρητώς, αλλά συνιστά;
- 4) Όταν το άρθρο [85], παράγραφος 1, στοιχείο α΄, της Συνθήκης [...] κάνει λόγο για απαγόρευση του έμμεσου καθορισμού των τιμών αγοράς ή πώλησεως και ο κανονισμός [...] 2790/1999 [...], στο άρθρο του 4, στοιχείο α΄, περιλαμβάνει στους ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμούς του ανταγωνισμού τη διατήρηση της τιμής μεταπωλήσεως, πρέπει οι διατάξεις αυτές να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι καλύπτουν οποιαδήποτε μορφή περιορισμού της ελευθερίας του μεταπωλητή να καθορίζει την τιμή πώλησεως προς το κοινό, όπως μπορεί να είναι ο καθορισμός εκ μέρους

του προμηθευτή του περιθωρίου κέρδους του διανομέα που εκμεταλλεύεται το πρατήριο καυσίμων, διά του καθορισμού της τιμής του καυσίμου που προμηθεύει στον μεταπωλητή υπό τους πλέον ευνοϊκούς όρους που έχει συμφωνήσει με άλλα πρατήρια που μπορεί να είναι εγκατεστημένα στη Βαρκελώνη, έτσι ώστε η τιμή αυτή να μην υπερβαίνει σε καμιά περίπτωση τον μέσον όρο των τιμών που έχουν καθοριστεί από άλλους σημαντικούς προμηθευτές της αγοράς, προσθέτοντας σε αυτήν το ελάχιστο περιθώριο κέρδους που θεωρείται εύλογο και δημιουργώντας έτσι την τιμή πώλησης προς το κοινό, την οποία ο προμηθευτής δεν επιβάλλει ρητώς, αλλά συνιστά;»

27. Σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η Pedro IV, Total, η Ισπανική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις. Επιπλέον, αγόρευαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις 26 Ιουνίου 2008.

IV — Ανάλυση

A — *Επί του παραδεκτού*

28. Η Total προβάλλει τρεις ισχυρισμούς περί απαραδέκτου των προδικαστικών ερωτημάτων, υποστηρίζοντας με τον πρώτο ότι η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου παράθεση των πραγματικών περιστατικών και του νομικού πλαισίου είναι ελλιπής, με τον

δεύτερο ότι οι απαντήσεις στα υποβληθέντα ερωτήματα προκύπτουν σαφώς από την κοινοτική και ισπανική νομοθεσία και με τον τρίτο ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα δεν προάγουν την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

29. Εξάλλου, η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι οι κανονισμοί 1984/83 και 2790/1999 δεν μπορούν να εφαρμοσθούν συγχρόνως, δύο από τα υποβληθέντα ερωτήματα, ήτοι, όπως διευκρινίστηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, τα σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού 1984/83, θα έπρεπε να κηρυχθούν απαράδεκτα λόγω του υποθετικού χαρακτήρα τους.

30. Οι αντιρρήσεις που προβλήθηκαν ως προς το παραδεκτό της αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης δεν μπορούν, κατά την άποψή μου, να γίνουν δεκτές.

31. Καταρχάς, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος ο ισχυρισμός της Total ότι από την κοινοτική και την εθνική νομοθεσία προκύπτει σαφής απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα. Πράγματι, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι ο ισχυρισμός αυτός, στο μέτρο που αφορά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία ασκεί αποκλειστικός επιρροή εν προκειμένω, είναι ακριβής, τούτο δεν συνεπάγεται ότι το Δικαστήριο πρέπει να κηρύξει τα προδικαστικά ερωτήματα απαράδεκτα, αλλά ότι μπορεί, αντιθέτως, εφόσον παραστεί ανάγκη, να εκδώσει αιτιολογημένη διάταξη, σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 104, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του. Εν πάση περιπτώσει, ούτε η

προαναφερθείσα απόφαση Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, ούτε η προαναφερθείσα εκκρεμής υπόθεση CEPSA έχουν ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 και/ή του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999⁷.

32. Ακολουθώντας, όσον αφορά τους δύο άλλους λόγους ακύρωσης που επικαλείται η Total, υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, όπως προβλέπει το άρθρο 177 της Συνθήκης (νυν άρθρο 234 ΕΚ), εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί να εκτιμήσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της υπόθεσης που εκκρεμεί ενώπιόν του, τόσο αν η έκδοση προδικαστικής απόφασης είναι αναγκαία προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή⁸.

33. Οσάκις τα υποβαλλόμενα από τα εθνικά δικαστήρια προδικαστικά ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διάταξης του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται καταρχήν να αποφανθεί, εκτός αν είναι πρόδηλον ότι με το προδικαστικό ερώτημα επιδιώκεται, στην πραγματικότητα, να οδηγηθεί το Δικαστήριο σε έκδοση απόφασης μέσω μιας κατασκευασμένης διαφοράς ή να διατυπώσει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, ή ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζητεί το

εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κυρίας δίκης ή ακόμα ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν⁹.

34. Συναφώς, υπενθυμίζεται επίσης ότι, κατά πάγια νομολογία, η ανάγκη να ερμηνευθεί το κοινοτικό δίκαιο κατά τρόπο χρήσιμο και για το εθνικό δικαστήριο επιβάλλει τον εκ μέρους του εθνικού δικαστή προσδιορισμό του πραγματικού και κανονιστικού πλαισίου στο οποίο εντάσσονται τα ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, τη διευκρίνιση των προβαλλόμενων πραγματικών περιστατικών επί των οποίων στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά¹⁰. Μολονότι οι απαιτήσεις αιτιολόγησης που επιβάλλονται στο εθνικό δικαστήριο αποτελούν συνάρτηση πολλών παραγόντων, ισχύουν ιδιαιτέρως σε ορισμένους τομείς, όπως π.χ. στον τομέα του ανταγωνισμού, που χαρακτηρίζονται από πολύπλοκες πραγματικές και νομικές καταστάσεις¹¹.

35. Εξάλλου, τα πληροφοριακά στοιχεία που αντλούνται από τις αποφάσεις περί παραπομπής πρέπει επίσης να παρέχουν στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στους λοιπούς ενδιαφερομένους τη δυνατότητα να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23

9 — Όπ.π. (σκέψη 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

10 — Όπ.π. (σκέψη 26).

11 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, μεταξύ άλλων, απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2000, C-109/99, ΑΒΒΟΙ (Συλλογή 2000, σ. I-7247, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Η προσοχή την οποία πρέπει να επιδεικνύουν τα εθνικά δικαστήρια κατά την έκδοση των αποφάσεών τους επί αιτήσεων έκδοσης προδικαστικών αποφάσεων είναι κατά μείζονα λόγο σημαντική δεδομένου ότι η ανάγκη συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου αυξήθηκε κατά κανόνα μετά την έναρξη ισχύος του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1).

7 — Βλ. ακριβώς επί του σημείου αυτού τις προτάσεις μου στην προαναφερθείσα υπόθεση CEPSA (υποσημείωση 32).

8 — Βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (σκέψη 16 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

του Οργανισμού του Δικαστηρίου, δυνατότητα την οποία οφείλει να εξασφαλίζει το Δικαστήριο, λαμβανομένου υπόψη ότι, βάσει της διάταξης αυτής, μόνον οι αποφάσεις περί παραπομπής κοινοποιούνται στους ενδιαφερομένους¹².

36. Στην υπό κρίση υπόθεση, είναι βεβαίως γεγονός, όπως επισημαίνει η Total προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι η παράθεση του νομικού και πραγματικού πλαισίου της απόφασης περί παραπομπής είναι ελλιπής, ότι η απόφαση αυτή δεν παρέχει καμία απολύτως πληροφορία επί ορισμένων στοιχείων της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως π.χ. επί της νομικής φύσης του δικαιώματος επιφανείας που παραχώρησε η Pedro IV ή επί του μεριδίου που κατέχει η Total στην αγορά διανομής καυσίμων στην Ισπανία.

37. Πάντως, η απόφαση περί παραπομπής εξηγεί επαρκώς τη συμβατική σχέση των διαδίκων της κύριας δίκης, κατά τρόπο που παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να δώσει χρήσιμη απάντηση ως προς τη ζητούμενη ερμηνεία των διατάξεων κοινοτικού δικαίου. Επιπλέον, όπως προκύπτει από τις γραπτές παρατηρήσεις της Total, στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κρίνει παραδεκτά τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, καθώς και από τις παρατηρήσεις των λοιπών ενδιαφερομένων, οι πληροφορίες που περιέχει η απόφαση περί παραπομπής κατέστησαν δυνατή για τους διαδίκους τη διαμόρφωση σαφούς άποψης επί των εν λόγω ερωτημάτων.

38. Όσον αφορά την αιτίαση που αντλείται από τον αλυσιτελή χαρακτήρα των ερωτημάτων όσον αφορά την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, δέχομαι την άποψη της Total ότι, στο μέτρο που το αιτούν δικαστήριο περιορίζεται στην υποβολή ενώπιον του Δικαστηρίου ερωτημάτων επί της ερμηνείας των κανονισμών 1984/83 και 2790/1999, χωρίς προηγουμένως να εξετάσει τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στο σύνολο των συμβάσεων που συνήψαν η Pedro IV και η Total, οι απαντήσεις του Δικαστηρίου στα υποβληθέντα ερωτήματα δεν θα καταστήσουν κατ' ανάγκη δυνατό για το αιτούν δικαστήριο να επιλύσει τη διαφορά της κύριας δίκης.

39. Ωστόσο, πέραν του ότι, όπως υπενθυμίστηκε με την προαναφερθείσα στο σημείο 32 των ανά χείρας προτάσεων νομολογία, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο, το παραδεκτό ενός προδικαστικού ερωτήματος δεν εξαρτάται, κατά την άποψή μου, από το κατά πόσον η απάντηση του Δικαστηρίου καθιστά εν πάση περιπτώσει δυνατό για το εθνικό δικαστήριο να επιλύσει την εκκρεμή ενώπιόν του διαφορά. Στην περίπτωση αυτή, θα γινόταν δεκτό ότι το παραδεκτό των προδικαστικών ερωτημάτων εξαρτάται απλώς και μόνον από την επί της ουσίας απάντηση του Δικαστηρίου.

40. Αντιθέτως, στο στάδιο του παραδεκτού πρέπει να εξεταστεί αν πιθανολογείται *ότι οποιαδήποτε απάντηση και αν έδιδε το Δικαστήριο σε προδικαστικό ερώτημα, η απάντηση αυτή προφανώς δεν θα ασκούσε επιρροή στην επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, καθόσον, στην περίπτωση αυτή, η ζητούμενη ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου δεν ανταποκρίνεται σε αντικειμενική*

12 — Προαναφερθείσες αποφάσεις ABBOI (σκέψη 43) και Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (σκέψη 27).

ανάγκη συνδρομής στην απόφαση που θα εκδώσει το εθνικό δικαστήριο¹³. Είναι σαφές ότι η περίπτωση αυτή δεν συντρέχει όσον αφορά τις απαντήσεις του αιτούντος δικαστηρίου στα προδικαστικά ερωτήματα.

κανονισμό 2790/1999 καθεστώτος απαλλαγής ανά κατηγορία.

42. Συνεπώς, προτείνω στο Δικαστήριο να κηρύξει την αίτηση για την έκδοση προδικαστικής απόφασης παραδεκτή.

41. Τέλος, η αιτίαση που προβάλλει η Ισπανική Κυβέρνηση όσον αφορά τον προβαλλόμενο υποθετικό χαρακτήρα των δύο ερωτημάτων περί της ερμηνείας του κανονισμού 1984/83 πρέπει επίσης να απορριφθεί. Συγκεκριμένα, μολονότι το καθεστώς απαλλαγής ανά κατηγορία που καθιέρωσε ο κανονισμός αυτός καταργήθηκε από τον κανονισμό 2790/1999, εντούτοις ο κανονισμός 1984/83 είχε πλήρη εφαρμογή μέχρι τις 31 Μαΐου 2000 και εξακολουθούσε να εφαρμόζεται μεταβατικά μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2001 για τις συμφωνίες που ίσχυαν ήδη στις 31 Μαΐου 2000 και πληρούσαν, μεταξύ άλλων, τις προϋποθέσεις απαλλαγής του κανονισμού αυτού, χωρίς ωστόσο να πληρούν τις προϋποθέσεις του κανονισμού 2790/1999¹⁴. Δεδομένου ότι οι επίδικες στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβάσεις συνήφθησαν το 1989, ήτοι κατά τη διάρκεια ισχύος του κανονισμού 1984/83, για διάστημα 20 ετών —το οποίο, σύμφωνα με τις συμβάσεις, άρχισε να τρέχει από την έναρξη λειτουργίας του πρατηρίου, ήτοι, όπως προκύπτει, από το 1991—, τα σχετικά με την ερμηνεία του κανονισμού 1984/83 ερωτήματα δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν υποθετικά, καθόσον η ζητούμενη ερμηνεία εξακολουθεί να είναι κρίσιμη για την περίοδο ισχύος των συμβάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης που προηγήθηκε της έναρξης ισχύος και της εφαρμογής του προβλεπόμενου από τον

B — Επί της ουσίας

1. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

43. Όπως επισήμανα με τις εισαγωγικές παρατηρήσεις μου, η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά τον από πλευράς των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού νομικό χαρακτηρισμό της συμβατικής σχέσης της Total με την Pedro IV. Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο δεν έχει καμία αμφιβολία ως προς το ότι η σχέση αυτή συνδέει δύο οικονομικώς ανεξάρτητες επιχειρήσεις και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων», κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

44. Αντιθέτως, όπως επίσης επισήμανα με το σημείο 38 των ανά χείρας προτάσεων, στην υπόθεση της κύριας δίκης το αιτούν δικαστήριο δεν εξέτασε αν πληρούνταν όλες οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 85,

13 — Βλ. απόφαση της 21ης Ιουνίου 2001, C-206/99, SONAE (Συλλογή 2001, σ. I-4679, σκέψεις 45 και 46).

14 — Βλ. άρθρα 12 και 13 του κανονισμού 2790/1999.

παράγραφος 1, της Συνθήκης πριν υποβάλει στο Δικαστήριο ερώτημα περί της ερμηνείας των διατάξεων των κανονισμών 1984/83 και 2790/1999 οι οποίες, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, χορηγούν σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών απαλλαγή από την προβλεπόμενη στο άρθρο αυτό απαγόρευση.

45. Μολονότι η ενέργεια αυτή δεν είναι η λογικώς αναμενόμενη, είναι ωστόσο κατανοητή από πρακτικής άποψης και, σε ορισμένο βαθμό, από άποψης οικονομίας της διαδικασίας, καθόσον, αν οι προβλεπόμενες απαλλαγή κανονισμοί εφαρμοστούν σε συγκεκριμένη συμφωνία, είναι περιττό να εξεταστεί αν η συμφωνία αυτή απαγορεύεται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης¹⁵. Αντιθέτως, το προσδοκώμενο όφελος από πλευράς διαδικασίας εξαφανίζεται αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις απαλλαγής ανά κατηγορία. Στην περίπτωση αυτή, είναι προφανές ότι η εξέταση των προϋποθέσεων εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης πρέπει να πραγματοποιηθεί από το εθνικό δικαστήριο.

46. Δεδομένου, συνεπώς, ότι το Δικαστήριο δεν ερωτήθηκε επί της ερμηνείας του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης από πλευράς του συνόλου των επίδικων στην κύρια δίκη συμβάσεων, θα μπορούσε, κατά την άποψή μου, είτε να υπενθυμίσει απλώς ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν αυτό το είδος συμφωνίας εμπίπτει

στην προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή απαγόρευση, είτε να επαναλάβει ορισμένα γενικά κριτήρια που αντλούνται από τη νομολογία και αφορούν την εκτίμηση του περιοριστικού για τον ανταγωνισμό χαρακτήρα συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας, τα οποία το αιτούν δικαστήριο θα έπρεπε να λάβει υπόψη κατά την εξέταση των συνηφθεισών στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης συμβάσεων¹⁶. Ελλείψει σχετικού προδικαστικού ερωτήματος, πάντως, δεν πιστεύω ότι το Δικαστήριο πρέπει να υποδείξει στο αιτούν δικαστήριο το σύνολο των κρίσιμων οικονομικών και νομικών στοιχείων βάσει των οποίων μπορεί να εξακριβώσει αν υφίσταται συμπεριφορά απαγορευόμενη από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης¹⁷.

16 — Υπενθυμίζεται επίσης ότι, για να εκτιμηθεί αν μια συμφωνία αποκλειστικής προμήθειας έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να περιορίζεται αισθητά ο ανταγωνισμός στην εσωτερική αγορά και είναι ικανή να θίξει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, πρέπει να ληφθεί υπόψη το οικονομικό και το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται και εντός του οποίου μπορεί να συμβάλει, μαζί με άλλες συμφωνίες, στην πρόκληση σωρευτικού αποτελέσματος επί της λειτουργίας του ανταγωνισμού. Κατά συνέπεια, πρέπει να εξετάζονται τα αποτελέσματα που συνεπάγεται μια τέτοια σύμβαση, σε συνδυασμό με άλλες ομοειδείς συμβάσεις, επί των δυνατοτήτων των εγχωρίων ανταγωνιστών ή των ανταγωνιστών από τα άλλα κράτη μέλη να διεισδύσουν στην αγορά που λαμβάνεται υπόψη ή να αυξήσουν το μερίδιό της αγοράς που ελέγχουν [βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 28ης Φεβρουαρίου 1991, C-234/89, Δελμηίτης (Συλλογή 1991, σ. I-935, σκέψεις 13 έως 15), και της 7ης Δεκεμβρίου 2000, C-214/99, Neste (Συλλογή 2000, σ. I-11121, σκέψη 25) βλ., επίσης, απόφαση του Δικαστηρίου ΕΖΕΣ, της 18ης Οκτωβρίου 2002, Hegelstad (E-7/01, EFTA Court Report, σ. 310, σκέψη 31)].

17 — Μολονότι τα στοιχεία αυτά δεν αριθμούνται εξαντλητικώς, το αιτούν δικαστήριο μπορεί πλέον να λάβει υπόψη τις εκτιμήσεις που περιλαμβάνει η προαναφερθείσα απόφαση Neste (σκέψεις 26 έως 34) η οποία αφορούσε συμβάσεις αποκλειστικής προμήθειας καυσίμων. Όσον αφορά το μερίδιο αγοράς της Total στην ισπανική αγορά, μολονότι η εταιρία αυτή επισημαίνει ότι ουδέποτε υπερέβη το 3% καθ' όλο τον χρόνο ισχύος των επίμαχων στην κύρια δίκη συμβάσεων, η Pedro IV και η Επιτροπή επισημαίνουν ότι η Total κατέχει σήμερα το 48% περίπου του εταιρικού κεφαλαίου της CEPSA, ενός από τους κύριους προμηθευτές καυσίμων στην Ισπανία, οπότε δεν αποκλείεται οι δύο επιχειρήσεις να μπορούν να θεωρηθούν ως οικονομική ενότητα για την εκτίμηση της θέσης της Total στην αγορά. Ούτε η Pedro IV ούτε η Επιτροπή διευκρινίζουν, ωστόσο, το επίπεδο της συμμετοχής της Total καθ' όλο τον χρόνο ισχύος των επίμαχων στην κύρια δίκη συμβάσεων. Εν πάση περιπτώσει, όπως επισημάνει η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου σύληση, δεν είναι βέβαιο ότι η σχετική αγορά είναι εθνικής διάστασης, αλλά θα μπορούσε να είναι τοπικής κλίμακας, ήτοι να αφορά την Περιφέρεια της Βαρκελώνης.

15 — Εν είδει παραδείγματος, στην ενέργεια αυτή είχε προβεί το εθνικό δικαστήριο στην υπόθεση στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 30ής Απριλίου 1998, C-230/96, Cabour (Συλλογή 1998, σ. I-2055). Σημειωτέον ότι το εν λόγω εθνικό δικαστήριο είχε, εντούτοις, υποβάλει στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικό με την ερμηνεία του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στην περίπτωση κατά την οποία δεν μπορούσαν να εφαρμοσθούν στην επίδικη συμφωνία διανομής αυτοκινήτων οχημάτων οι επίμαχες στην υπόθεση αυτή διατάξεις του προβλεπόμενου την ανά κατηγορία απαλλαγής κανονισμού.

47. Κατόπιν των παρατηρήσεων αυτών, πρέπει να εξεταστούν τα τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα. Φρονώ ότι, λαμβανομένης υπόψη της διατύπωσης και του περιεχομένου τους, πρέπει να αναλυθούν από κοινού, αφενός, το πρώτο και το δεύτερο ερώτημα και, αφετέρου, το τρίτο και το τέταρτο.

2. Επί του πρώτου και δευτέρου ερωτήματος

48. Με το πρώτο και δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η αποκλειστικότητα στην αγορά καυσίμων για αυτοκίνητα και άλλων καυσίμων, όπως η συμφωνηθείσα μεταξύ της Pedro IV και της Total, μπορεί να υπαχθεί, λόγω της διάρκειάς της, στο καθεστώς απαλλαγής ανά κατηγορία που προβλέπει ο κανονισμός 1984/83 και, σε μεταγενέστερο στάδιο και εφόσον καταστεί δυνατό, στο προβλεπόμενο από τον κανονισμό 2790/1999 καθεστώς.

α) Επί της ερμηνείας του κανονισμού 1984/83

49. Όσον αφορά τον κανονισμό 1984/83, υπενθυμίζεται ότι προβλέπει, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας που συνάπτονται με σκοπό τη μεταπώληση πετρελαϊκών προϊόντων στα

πρατήρια καυσίμων. Οι κανόνες αυτοί, που διαφέρουν από τους γενικούς κανόνες που εφαρμόζονται στις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας, περιλαμβάνονται στα άρθρα 10 έως 13 του κανονισμού 1984/83. Το άρθρο 10 του κανονισμού αυτού εξαιρεί από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης την υποχρέωση αποκλειστικής προμήθειας που επιβάλλει στον μεταπωλητή ο προμηθευτής καυσίμων αυτοκινήτων και άλλων καυσίμων με βάση το πετρέλαιο «σε αντάλλαγμα για την παροχή ειδικών οικονομικών ή χρηματοδοτικών πλεονεκτημάτων». Το άρθρο 11 του κανονισμού 1984/83 προβλέπει τους λοιπούς περιορισμούς του ανταγωνισμού που μπορούν να επιβληθούν στον μεταπωλητή, πέραν του προβλεπόμενου στο εν λόγω άρθρο 10 περιορισμού, μεταξύ των οποίων και την «υποχρέωση να μη μεταπωλεί στο πρατήριο που καθορίζεται στη συμφωνία καύσιμα αυτοκινήτων ή άλλα καύσιμα που προσφέρονται από τρίτη επιχείρηση». Το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1984/83 επισημαίνει ότι το άρθρο 10 του ίδιου κανονισμού δεν εφαρμόζεται όταν η συμφωνία έχει συναφθεί για αόριστη διάρκεια ή για διάρκεια μεγαλύτερη των δέκα ετών.

50. Πάντως, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 διευκρινίζει ότι είναι δυνατόν, «κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, περίπτωση γ', να επιβάλλονται στον μεταπωλητή υποχρεώσεις αποκλειστικής προμήθειας και απαγορεύσεις του ανταγωνισμού που αναφέρονται στον παρόντα τίτλο, για το συνολικό χρονικό διάστημα κατά το οποίο αυτός εκμεταλλεύεται πράγματι το πρατήριο».

51. Όπως ήδη επισήμανα με τις προαναφερθείσες προτάσεις μου στην υπόθεση CEPESA¹⁸, η δεκαετής διάρκεια που προβλέπει το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1984/83 δικαιολογείται αν τα οικονομικά και εμπορικά πλεονεκτήματα που εξασφαλίζει ο προμηθευτής είναι τόσο σημαντικά ώστε, αν δεν υπήρχαν, θα ήταν μάλλον απίθανο να αποκτήσει ο πρατηριούχος πρόσβαση στην αγορά παροχής υπηρεσιών μεσολάβησης για την εμπορία καυσίμων.

52. Η δυνατότητα παράτασης, *πέραν της δεκαετίας*, της διάρκειας της ρήτρας αποκλειστικής προμήθειας που παρέχει μεταβατικώς το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 δικαιολογείται μόνον αν ο προμηθευτής παρέχει στον πρατηριούχο οικονομικά και εμπορικά πλεονεκτήματα τουλάχιστον εξίσου σημαντικά με εκείνα που θα είχε παραχωρήσει προκειμένου η συμφωνία να τύχει απαλλαγής ανά κατηγορία δεκαετούς διάρκειας, κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού.

53. Συναφώς, το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 αναφέρει ένα μόνον πλεονέκτημα το οποίο μπορεί να εξασφαλίσει ο προμηθευτής, ήτοι τη δυνατότητα μίσθωσης του πρατηρίου από τον πρατηριούχο ή, κατ' αναλογία, πραγματικής ή νομικής χρήσης του.

54. Δεν αμφισβητείται, κατά την άποψή μου, ότι το πλεονέκτημα αυτό είναι ιδιαίτερω σημαντικό, ή τουλάχιστον μη αμελητέο, στο μέτρο που εξασφαλίζει, πράγματι, στον διανομέα «ετοιμοπαράδοτο» το πρατήριο για την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητάς του. Με άλλα λόγια, ο προμηθευτής καθιστά τον διανομέα επικεφαλής ενός πλήρως εξοπλισμένου πρατηρίου, του οποίου κύριος είναι ο ίδιος ο προμηθευτής, χωρίς ο διανομέας να υποχρεούται να προβεί σε σχετικές επενδύσεις.

55. Η διατύπωση καθαυτή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 δεν εγείρει καμία αμφιβολία ως προς το ότι η χορήγηση του πλεονεκτήματος αυτού αποκτά μορφή προϋπόθεσης εφαρμογής της εν λόγω διάταξης.

56. Δεν χωρεί επίσης αμφιβολία ως προς το ότι ένας προμηθευτής θα μπορούσε να χορηγήσει επιπλέον χρηματοοικονομικά και εμπορικά πλεονεκτήματα στον πρατηριούχο καυσίμων προκειμένου να διεκδικήσει την εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η Total χορήγησε στην Pedro IV ευυπόθηκο δάνειο ποσού προσauξημένου με τόκο ο οποίος, σύμφωνα με τις εξηγήσεις της Total που δεν αμφισβητήθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατόπιν συγκεκριμένης ερώτησης του Δικαστηρίου επί του σημείου αυτού, υπολειπόταν του ισχύοντος κατά την περίοδο εκείνη επιτοκίου αγοράς. Το στοιχείο αυτό, καθώς και οι λοιπές σχετικές με το δάνειο αυτό προϋποθέσεις πρέπει, ωστόσο, να επαληθευθούν από το αιτούν δικαστήριο.

18 — Βλ. σημεία 64 έως 71 και 92, σημείο 2, των προτάσεων.

57. Αντιθέτως, χωρεί αμφιβολία ως προς το αν, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της Pedro IV και της Επιτροπής, η υπαγωγή στο προβλέπον απαλλαγή καθεστώ του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 πρέπει να εξαρτάται από την προϋπόθεση να βρίσκεται στην κυριότητα του προμηθευτή τόσο το πρατήριο όσο και το οικόπεδο εντός του οποίου έχει κατασκευασθεί.

58. Προς στήριξη της άποψης αυτής, η Επιτροπή στηρίζεται, αφενός, στη 13η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1984/83, από την οποία απορρέει το πνεύμα του εν λόγω κανονισμού, καθώς και, αφενός, στο άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, το οποίο εξαρτά ευθέως πλέον τη δυνητικώς απεριόριστη διάρκεια της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή αποκλειστικότητας από την προϋπόθεση ο διανομέας να ασκεί τη δραστηριότητά του σε χώρους και οικόπεδα των οποίων η κυριότητα ανήκει στον προμηθευτή.

59. Το επιχείρημα αυτό δεν είναι πειστικό.

60. Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα της Επιτροπής, επισημαίνεται ότι η 13η αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1984/83, η οποία αριθμεί μη εξαντλητικώς διάφορα είδη οικονομικών και χρηματοδοτικών πλεονεκτημάτων που παρέχει ο προμηθευτής στον διανομέα, προβλέπει ότι μεταξύ των πλεονεκτημάτων αυτών συγκαταλέγεται η παραχώ-

ρηση «[οικοπέδων ή χώρων] για την εγκατάσταση [...] του πρατηρίου»¹⁹. Βεβαίως, λαμβανομένης υπόψη της διαζευκτικής διατύπωσης, αυτή η αιτιολογική σκέψη δεν μπορεί, ασφαλώς, να εμποδίσει την εκ μέρους του προμηθευτή διάθεση στον μεταπωλητή οικοπέδου και χώρων για την εγκατάσταση του πρατηρίου, προκειμένου να τύχει, ενδεχομένως, εφαρμογής το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83. Ωστόσο, από το απόσπασμα αυτό της εν λόγω αιτιολογικής σκέψης ουδόλως προκύπτει ότι η εφαρμογή της τελευταίας αυτής διάταξης εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι ο προμηθευτής εκμισθώνει τόσο το οικόπεδο όσο και τον χώρο στον οποίο ο διανομέας εγκαθιστά το πρατήριο.

61. Ναι μεν το Δικαστήριο δεν οφείλει να ερμηνεύσει εκτενώς τις εισάγουσες παρέκκλιση διατάξεις κανονισμού προβλέποντος απαλλαγή ανά κατηγορία²⁰, πλην όμως, κατά την άποψή μου, δεν οφείλει ούτε να περιορίσει το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών παρά τη σαφή διατύπωσή τους, όπως αυτή επιβεβαιώνεται, *a fortiori*, από τις αιτιολογικές σκέψεις του εν λόγω κανονισμού.

62. Αυτός είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο δεν συμφωνώ με την ερμηνεία που προτείνει η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, κατά την οποία, για να τύχει εφαρμογής το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83, πρέπει ο προμηθευτής να χορηγήσει «απόλυτα πλεονεκτήματα» στον πρατη-

¹⁹ — Η υπογράμμιση δική μου.

²⁰ — Βλ. ιδίως προπαρατεθείσα απόφαση Cabour (σκέψη 30).

ριούχο. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή δεν θα μπορούσε να εξηγηθεί ο λόγος για τον οποίο το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 κάνει λόγο μόνο για τη μίσθωση των χώρων στους οποίους ο πρατηριούχος ασκεί τις δραστηριότητές του και δεν εξαρτά συγκεκριμένα την εφαρμογή της διάταξης αυτής από απόλυτα οικονομικά και χρηματοδοτικά πλεονεκτήματα, χωρίς καμία επένδυση εκ μέρους του πρατηριούχου.

χορηγεί ο προμηθευτής και των επενδύσεων από τις οποίες απαλλάσσεται ο πρατηριούχος, αλλά μάλλον στη διαπίστωση ότι ο περιορισμός της διάρκειας αποκλειστικής προμήθειας σε δέκα έτη στην περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής εκμισθώνει το πρατήριο στον πρατηριούχο δεν επιφέρει καμία συνέπεια (ή έστω επουσιώδεις μόνο συνέπειες) στον ανταγωνισμό μεταξύ εμπορικών σημάτων, καθόσον, κατά το πέρασ της περιόδου αυτής, είναι μάλλον απίθανο ο προμηθευτής, που εξακολουθεί να είναι κύριος του πρατηρίου, να μεταβιβάσει την κυριότητα σε ανταγωνιστή του.

63. Στην πραγματικότητα, η ratio του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 [καθώς και, εν μέρει, του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999] έχει πιο πρακτική διάσταση, όπως διευκρίνισε η Επιτροπή με την απάντησή της στη γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, εφόσον ο μεταπωλητής ασκεί τις δραστηριότητές του σε χώρους που ανήκουν στον προμηθευτή, είναι δύσκολο να περιοριστεί η διάρκεια της συμφωνίας αποκλειστικής προμήθειας σε σχέση με τη διάρκεια της σύμβασης μίσθωσης, δεδομένου ότι οι χώροι δεν μπορούν, εν πάση περιπτώσει, να τεθούν στη διάθεση άλλου προμηθευτή προς διευκόλυνση είτε της εισόδου του στη σχετική αγορά είτε της επέκτασής του σ' αυτή. Πράγματι, όπως επισήμανε η Επιτροπή, ο χρονικός περιορισμός της αποκλειστικής προμήθειας ενός σημείου πώλησης (σε διάστημα μικρότερο της διάρκειας της συναφθείσας σύμβασης μίσθωσης) έχει *ελάχιστη χρησιμότητα* όταν το εν λόγω σημείο πώλησης ανήκει εξ ολοκλήρου στον προμηθευτή.

64. Η ratio του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 δεν στηρίζεται, συνεπώς, στον απόλυτο συσχετισμό της σπουδαιότητας των πλεονεκτημάτων που

65. Βεβαίως, δεν είναι αδύνατη ανάλογη προσέγγιση στην περίπτωση του/των χώρων όπου βρίσκεται το εκμισθωμένο στον πρατηριούχο πρατήριο. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται την επιβολή πρόσθετης προϋπόθεσης εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83, μη προβλεπόμενης από τις διατάξεις της, η οποία όμως δεν προκύπτει εμμέσως από τον εν λόγω κανονισμό. Συναφώς, έχω την εντύπωση ότι το να απαιτείται από τον προμηθευτή, χωρίς έρεισμα στις διατάξεις του κανονισμού 1984/83 και χωρίς ενδελεχή εξέταση εκ μέρους της Επιτροπής και της συμβουλευτικής επιτροπής στον τομέα συμπράξεων και δεσπόζουσας θέσης, προκειμένου να εφαρμοστεί υπέρ του το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού, να είναι επιπλέον κύριος του χώρου στο οποίο κατασκεύασε το πρατήριο και τον οποίο εκμισθώνει στον πρατηριούχο αποτελεί προϋπόθεση ικανή να περιορίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ εμπορικών σημάτων ενισχύοντας τη θέση των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται παραδοσιακά στην αγορά ή είναι ήδη παρόντες σ' αυτή και που, χάρη στη θέση τους, απέκτησαν με την πάροδο του χρόνου ακίνητη περιουσία. Η συνέπεια αυτή είναι κατά μείζονα λόγο σημαντική δεδομένου ότι, όπως διαπιστώνουν όλοι οι διάδικοι που κατέθεσαν παρα-

τηρήσεις στο πλαίσιο της υπό κρίση υπόθεσης, στην επίμαχη αγορά δεσπόζουν επί σειρά ετών τρεις επιχειρήσεις, κατόπιν της κατάρρευσης του παλαιού εθνικού μονοπωλίου.

66. Φρονώ, ως εκ τούτου, ότι η ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83, υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει προϋπόθεση κυριότητας επί του οικοπέδου στο οποίο είναι οικοδομημένο το πρατήριο βαίνει πέραν της συνήθους ερμηνείας των διατάξεων αυτών στην οποία πρέπει να προβεί το Δικαστήριο, παρεκκλίνοντας, επιπλέον, από τον ρόλο του Δικαστηρίου λόγω υπέρβασης των κανονιστικών αρμοδιοτήτων της Επιτροπής, καθώς και της συμβουλευτικής επιτροπής στον τομέα συμπράξεων και δεσπόζουσας θέσης.

67. Η εκτίμηση αυτή δεν αναιρείται, κατά την άποψή μου, από το δεύτερο επιχείρημα της Επιτροπής που αντλείται από την έκδοση του κανονισμού 2790/1999 και, ειδικότερα, του άρθρου του 5, στοιχείο α', και εξαρτά, από της εφαρμογής του κανονισμού αυτού, την ανά κατηγορία απαλλαγή των ρητρών αποκλειστικότητας που υπερβαίνουν τα πέντε έτη από την προϋπόθεση ότι, μεταξύ άλλων, ο προμηθευτής είναι κύριος τόσο του οικοπέδου όσο και των χώρων στους οποίους ασκείται η δραστηριότητα του πρατηριούχου.

68. Συγκεκριμένα, η προσέγγιση που προτείνει η Επιτροπή συνεπάγεται αναγνώριση αναδρομικής ισχύος του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, παρά τη διατύπωση του άρθρου 12, παρά-

γραφος 2, του κανονισμού 1984/83 και των αιτιολογικών σκέψεών του, η οποία ωστόσο αντιβαίνει στην άμεση εφαρμογή του κανονισμού 2790/1999 και έχει ως συνέπεια την εκ μέρους του κανονισμού αυτού καταπάτηση, έστω και εν μέρει, του αυτόνομου πεδίου εφαρμογής του κανονισμού 1984/83.

69. Αντιθέτως, είναι γεγονός ότι, όπως υποστήριξε η Ισπανική Κυβέρνηση, οι πολίτες δεν μπορούν να επικαλούνται δολίως ή καταχρηστικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου²¹. Η εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να επεκταθεί σε τέτοιο σημείο ώστε να καλύπτει τις καταχρηστικές πρακτικές επιχειρηματιών, ήτοι τις πράξεις που δεν πραγματοποιούνται στο πλαίσιο συνήθων εμπορικών συναλλαγών, αλλά με μοναδικό σκοπό την καταστράτηγηση κανόνων του κοινοτικού δικαίου²².

70. Κατά τη νομολογία, το αιτούν δικαστήριο μπορεί, βασιζόμενο σε αντικειμενικά στοιχεία, να λάβει υπόψη την καταχρηστική συμπεριφορά του ενδιαφερομένου για να του αρνηθεί, ενδεχομένως, το ευεργέτημα της προβαλλομένης διάταξης κοινοτικού δικαίου²³.

21 — Βλ. ιδίως, αποφάσεις της 12ης Μαΐου 1998, C-367/96, Κεφάλας κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-2843, σκέψη 20), της 23ης Μαρτίου 2000, C-373/97, Διαμαντής (Συλλογή 2000, σ. I-1705, σκέψη 33), της 21ης Φεβρουαρίου 2006, C-255/02, Halifax κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-1609, σκέψη 68), και της 6ης Απριλίου 2006, C-456/04, Agip Petroli (Συλλογή 2006, σ. I-3395, σκέψη 19).

22 — Βλ. ιδίως, προπαρατεθείσες αποφάσεις Halifax κ.λπ. (σκέψη 69) και Agip Petroli (σκέψη 20).

23 — Βλ. ιδίως, προπαρατεθείσες αποφάσεις Διαμαντής (σκέψη 34) και Agip Petroli (σκέψη 21).

71. Εντούτοις, είναι δυνατόν να παρασχεθούν στο αιτούν δικαστήριο ορισμένες γενικές πληροφορίες στο πλαίσιο της δικαστικής συνεργασίας που χαρακτηρίζει τη διαδικασία έκδοσης προδικαστικής απόφασης.

72. Πρώτον, φρονώ ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αντικειμενική ένδειξη επιθυμίας καταχρηστικής εκμετάλλευσης του ευεργετήματος του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 η απλή προσφυγή σε δύο διασταυρούμενες συμβάσεις με τις οποίες, αφενός, ο πρατηριούχος, κύριος του οικοπέδου, εκχωρεί στον προμηθευτή δικαίωμα επιφανείας επί του οικοπέδου αυτού, βάσει του οποίου ο προμηθευτής καθίσταται κύριος των εγκαταστάσεων και κτιρίων που έχουν ανεγερθεί στο οικόπεδο κατά τη διάρκεια συμβατικής συμφωνηθείσας περιόδου²⁴, και, αφετέρου, ο εν λόγω προμηθευτής, αφού δεσμεύθηκε να κατασκευάσει το πρατήριο που βρίσκεται στην κυριότητά του, παραχωρεί την αποκλειστική εκμετάλλευσή του στον κύριο του οικοπέδου για διάστημα ίσο με τη διάρκεια της σύμβασης μίσθωσης του πρατηρίου. Πράγματι, δεδομένου ότι το ευεργέτημα της εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 δεν εξαρτάται από την απαίτηση ο προμηθευτής να είναι κύριος του οικοπέδου (ή να μην είναι κύριος ο πρατηριούχος), η απλή σύναψη των εν λόγω διασταυρούμενων συμβάσεων μεταξύ του προμηθευτή και του πρατηριούχου, η οποία δεν είναι, κατά τα λοιπά, παράνομη βάσει του εθνικού δικαίου, δεν μπορεί να θεωρηθεί, άνευ ετέρου, ως εκδήλωση επιθυμίας καταχρηστικής επίκλησης των διατάξεων του εν λόγω άρθρου.

73. Εντούτοις, δεύτερον, εκτιμώ ότι χωρεί κατάχρηση αν το αιτούν δικαστήριο, κατόπιν της εξέτασης που θα διενεργήσει, διαπιστώσει ότι ο προμηθευτής δεν παραχώρησε τα χρηματοδοτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα που είχε δεσμευθεί συμβατικώς να χορηγήσει ή αν το ποσό που καταβλήθηκε από τα μέρη δεν αντιστοιχεί στην αγοραστική αξία των επίμαχων στοιχείων ενεργητικού. Συναφώς, πρέπει, κατά την άποψή μου, να ληφθεί υπόψη ότι, κατά τη λήξη της συμφωνίας αποκλειστικής προμήθειας και της μίσθωσης του πρατηρίου, ο προμηθευτής υποχρεούται να μεταβιβάσει την κυριότητα του πρατηρίου στον πρατηριούχο, παρέχοντάς του τη δυνατότητα, μετά τη λήξη της σύμβασης και εφόσον παραστεί ανάγκη, να στραφεί σε άλλο προμηθευτή.

74. Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, κρίνω ότι το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στο πλαίσιο των προϋποθέσεων εφαρμογής της, η διάταξη αυτή δεν απαιτεί να είναι ο προμηθευτής κύριος του οικοπέδου επί του οποίου κατασκεύασε με ίδιο κόστος το πρατήριο που εκμισθώνει στον μεταπωλητή, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής είναι κύριος του πρατηρίου χάρη σε δικαίωμα επιφανείας εκχωρηθέν από τον μεταπωλητή στο οικόπεδό του. Ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει, στηριζόμενο σε αντικειμενικά στοιχεία, αν οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης συναλλαγές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο συνήθων εμπορικών συναλλαγών ή απλώς και καταχρηστικώς με σκοπό την υπέρβαση του ανώτατου ορίου διάρκειας δέκα ετών που ισχύει καταρχήν για τις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας στο πλαίσιο των συμφωνιών εκμετάλλευσης πρατηρίων καυσίμων, όπως προβλέπει το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1984/83.

24 — Το δικαίωμα επιφανείας, ως πραγματικό δικαίωμα, προβλέπεται επίσης στην έννομη τάξη άλλων κρατών μελών, όπως π.χ. του Βασιλείου του Βελγίου, της Ιταλικής Δημοκρατίας και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου.

β) Ερμηνεία του κανονισμού 2790/1999

75. Όπως προαναφέρθηκε, με την έκδοση του κανονισμού 2790/1999, η Επιτροπή εισήγαγε στο άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού, μεταξύ άλλων, την πρόσθετη προϋπόθεση ότι ο προμηθευτής είναι κύριος του/των οικοπέδων στο/στα οποίο/οποία είναι εγκατεστημένο και λειτουργεί από τον αγοραστή το πρατήριο, προκειμένου οι υποχρεώσεις μη άσκησης ανταγωνισμού που συμφωνούν τα μέρη να μπορούν να προβλεφθούν για διάστημα μεγαλύτερο των πέντε ετών, χωρίς, ωστόσο, η διάρκεια αυτή να υπερβαίνει τον χρόνο εκμετάλλευσης των χώρων και των οικοπέδων από τον αγοραστή. Σύμφωνα με την απάντηση της Επιτροπής στη γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου, η εισαγωγή της πρόσθετης αυτής προϋπόθεσης είναι απόρροια των παρατηρήσεων που υπέβαλαν οι ενδιαφερόμενοι επί του σχεδίου κανονισμού σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ σε κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και συντονισμένων πρακτικών, το οποίο πρότεινε η Επιτροπή στις 24 Σεπτεμβρίου 1999²⁵, και δικαιολογείται από την ανάγκη αντιμετώπισης ορισμένων πρακτικών οι οποίες χαρακτηρίζονται καταχρηστικές, μολονότι η διατύπωση του κανονισμού αυτού δεν προβλέπει καμία σχετική δικαιολογία²⁶.

²⁵ — ΕΕ C 270, σ. 7.

²⁶ — Με το σημείο 59 της ανακοίνωσης της Επιτροπής — Κατευθυντήριες γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς, της 13ης Οκτωβρίου 2000 (ΕΕ C 291, σ. 1), η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η εξαίρεση κατά την οποία η υποχρέωση μη άσκησης ανταγωνισμού μπορεί να είναι της ίδιας διάρκειας με τη διάρκεια κατοχής των σημείων πώλησης από τον αγοραστή δικαιολογείται από το «ότι, κατά κανόνα, δεν αναμένεται εύλογα από έναν προμηθευτή να επιτρέπει την πώληση ανταγωνιστικών προϊόντων από χώρους και οικοπέδα που ανήκουν σ' αυτόν χωρίς την άδειά του. Η εξαίρεση αυτή δεν καλύπτει τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται σχετικά με την ιδιοκτησία για την παράκαμψη του ορίου των πέντε ετών».

76. Συνεπώς, δεν χωρεί καμία αμφιβολία ως προς το ότι, στο πλαίσιο του καθεστώτος απαλλαγών ανά κατηγορία που προβλέπει ο κανονισμός 2790/1999, ο προμηθευτής, προκειμένου να πληροί τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού, δεν πρέπει να είναι κύριος μόνον του πρατηρίου, αλλά και του οικοπέδου στο οποίο έχει οικοδομηθεί το πρατήριο αυτό.

77. Από το άρθρο 12 του κανονισμού 2790/1999 προκύπτει ότι οι απαλλαγές που ο κανονισμός αυτός προβλέπει ισχύουν καταρχήν από 1ης Ιουνίου 2000. Ωστόσο, ο κανονισμός 2790/1999 προέβλεψε μεταβατική περίοδο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2001 υπέρ των συμφωνιών που πληρούσαν, μεταξύ άλλων, τις προβλεπόμενες από τον κανονισμό 1984/83 προϋποθέσεις απαλλαγής, χωρίς να πληρούν τις αντίστοιχες προϋποθέσεις του κανονισμού 2790/1999.

78. Ως εκ τούτου, τα μέρη των συμφωνιών αυτών όφειλαν, προκειμένου η διάρκεια αποκλειστικότητας υπέρ τους να υπερβεί την πενταετή διάρκεια που προβλέπει το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, να συμμορφωθούν το αργότερο από 1ης Ιανουαρίου 2002, μεταξύ άλλων, με την προϋπόθεση περί κυριότητας του προμηθευτή επί των οικοπέδων στα οποία οικοδομήθηκε το πρατήριο.

79. Επισημαίνεται ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο δεν αναφέρει ότι οι συμβάσεις που συνήφθησαν στις 26 Οκτωβρίου 1989 για 20 έτη από την οικοδόμηση του πρατηρίου τροποποιήθηκαν

προκειμένου να συμμορφωθούν με τις προϋποθέσεις του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999.

1ης Ιανουαρίου 2002, σύμφωνα με τις επιταγές του άρθρου 5, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού, ενώ ο λοιπός χρόνος διάρκειας των συμφωνιών υπερέβαινε, εν πάση περιπτώσει, τα πέντε έτη.

80. Επιπλέον, παρά τους ισχυρισμούς της Total, δεν είναι αρκούντως πειστική η διαπίστωση, η οποία ωστόσο πρέπει να εξακριβωθεί από το αιτούν δικαστήριο κατά το εθνικό δίκαιο, ότι το δικαίωμα επιφανείας που εκχώρησε η Pedro IV δεν παραχωρεί στην Total μόνον την κυριότητα επί των εγκαταστάσεων και κτιρίων που ανεγέρθηκαν εντός του οικοπέδου, αλλά και την κυριότητα καθαυτού του εν λόγω οικοπέδου²⁷.

82. Αντιθέτως, αν το αιτούν δικαστήριο κρίνει, κατόπιν εξέτασης του συνόλου των περιστάσεων της υπόθεσης της κύριας δίκης, ότι οι διάδικοι της κύριας δίκης είχαν πρόθεση να επικαλεστούν καταχρηστικώς τις διατάξεις του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού 1984/83, δεν θα είναι δυνατό για τους εν λόγω διαδίκους να επικαλεστούν κανένα από τα δύο καθεστώτα απαλλαγής ανά κατηγορία.

81. Επομένως, αν το αιτούν δικαστήριο κρίνει, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα νομικά και πραγματικά στοιχεία της υπόθεσης της κύριας δίκης, ότι οι συμφωνίες που συνήφθησαν στο πλαίσιο της υπόθεσης της κύριας δίκης ενέπιπταν στο καθεστώς απαλλαγής ανά κατηγορία που προβλέπει ο κανονισμός 1984/83 και, ειδικότερα, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, οι συμφωνίες αυτές μπορούσαν να εξακολουθούν να καλύπτονται από την απαλλαγή αυτή μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2001, βάσει του μεταβατικού καθεστώτος του κανονισμού 2790/1999, η ισχύς τους όμως έπαυε από

83. Αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι οι επίδικες στην κύρια δίκη συμφωνίες δεν μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς των απαλλαγών ανά κατηγορία για *ολόκληρη* την περίοδο για την οποία συνήφθησαν, οφείλει, όπως εξήγησα με τις ως άνω παρατηρήσεις μου, να εξετάσει αν οι συμφωνίες αυτές πληρούν όλες τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

27 — Αποκλείεται το ενδεχόμενο η κατά το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999 έννοια της κυριότητας να θεωρηθεί ως έννοια του κοινοτικού δικαίου, ανεξάρτητη από το δίκαιο των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 222 της Συνθήκης (νυν άρθρο 295 ΕΚ), η Συνθήκη δεν προδικάζει με κανένα τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι ένας κοινοτικός κανονισμός χρησιμοποιεί διαφορετική έννοια της ιδιοκτησίας από τις ισχύουσες στα κράτη μέλη. Βλ., επίσης, υπό την έννοια αυτή, σημείο 7 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα F. Carotorti στην υπόθεση Hauer (απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1979, 44/79, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 749), σύμφωνα με την οποία η κοινοτική έννομη τάξη δεν εισάγει καμία νέα έννοια ή ρύθμιση της ιδιοκτησίας.

84. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, φρονώ ότι το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαιτεί, μεταξύ άλλων, προκειμένου περιλαμβανόμενες σε κάθετες συμφωνίες υποχρεώσεις περί μη άσκησης ανταγωνισμού να ισχύουν για διάστημα μεγαλύτερο της πενταετίας, ο προμηθευτής προϊόντων ή ο παρέχων υπηρεσίες να είναι κύριος των χώρων και των οικοπέδων στα

οποία ασκεί ο αγοραστής τη δραστηριότητά του. Η απαίτηση αυτή ισχύει από 1ης Ιουνίου 2000, ή, αν οι συμφωνίες που ίσχυαν στις 31 Μαΐου 2000 πληρούσαν τις προϋποθέσεις απαλλαγής του κανονισμού 1984/83 και ιδίως τις προβλεπόμενες στο άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, από 1ης Ιανουαρίου 2002. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει ποια από τις δύο περιπτώσεις συντρέχει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

3. Επί του τρίτου και τετάρτου ερωτήματος

85. Με το τρίτο και τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν συμβατικές ρήτρες περί της τιμής πώλησης καυσίμων αυτοκινήτων και άλλων καυσίμων που αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας αποκλειστικής προμήθειας, όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, απαγορεύονται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης και δεν μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς απαλλαγής ανά κατηγορία που προβλέπει ο κανονισμός 1984/83 και, σε μεταγενέστερο στάδιο, στο αντίστοιχο καθεστώς του κανονισμού 2790/1999, διότι οι ρήτρες αυτές είναι ικανές να περιορίσουν, με οποιοδήποτε τρόπο, την ελευθερία του μεταπωλητή να καθορίσει την τιμή πώλησης των επίμαχων προϊόντων στο κοινό.

86. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, στοιχείο α', της Συνθήκης απαγορεύει, μεταξύ άλλων, τις μεταξύ επιχειρήσεων συμφωνίες που δύνανται να θίξουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και συνίστανται «στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών [...] πωλήσεως [...]».

87. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, στους περιορισμούς του ανταγωνισμού που εμπίπτουν δυνητικώς στην προβλεπόμενη από τον κανονισμό 1984/83 απαλλαγή ανά κατηγορία δεν περιλαμβάνεται η επιβαλλόμενη σε πρατηριούχο υποχρέωση να πωλεί τα καύσιμα στο κοινό με την καθοριζόμενη από τον προμηθευτή τιμή πώλησης²⁸.

88. Όσον αφορά τον κανονισμό 2790/1999, το άρθρο 4, στοιχείο α', προβλέπει ότι η απαλλαγή ανά κατηγορία δεν ισχύει για τις κάθετες συμφωνίες οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που υπόκεινται στον έλεγχο των μερών έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό της δυνατότητας του αγοραστή να καθορίζει τις τιμές πώλησης, χωρίς να θίγεται η δυνατότητα του προμηθευτή να επιβάλει μέγιστη τιμή πώλησης ή να προτείνει τιμή πώλησης, υπό τον όρο ότι οι τιμές αυτές δεν ισοδυναμούν με πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης συνεπεία πιέσεων οποιουδήποτε συμβαλλομένου ή κινήτρων που προσφέρονται από οποιονδήποτε συμβαλλόμενο.

89. Συνεπώς, όπως υποστήριξαν όλοι οι διάδικοι που υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου, η εκ μέρους του προμηθευτή επιβολή, είτε βάσει του κανονισμού 1984/83 είτε βάσει του κανονισμού 2790/1999, πάγιας ή ελάχιστης τιμής πώλησης, ήτοι της χαμηλότερης δυνατής

28 — Προπαρατεθείσα απόφαση Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio (σκέψη 64).

τιμής για τον διανομέα, δεν μπορεί να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής των αντίστοιχων διατάξεων των κανονισμών αυτών.

90. Αντιθέτως, μεταξύ των διαδίκων της διαφοράς της κύριας δίκης τίθεται κυρίως το ζήτημα αν, ιδίως από πλευράς των κρίσιμων στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβατικών ρητρών, η Total επιβάλλει στον πρατηριούχο, άμεσα ή έμμεσα, την υποχρέωση τήρησης πάγιας τιμής πώλησης στο κοινό.

91. Η εκτίμηση αυτή απόκειται αναμφίβολα στο αιτούν δικαστήριο. Εντούτοις, χωρούν ορισμένες παρατηρήσεις επί της δικογραφίας προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα ερωτήματα.

92. Συναφώς, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, βάσει της σύμβασης περί αποκλειστικότητας, η Total δεσμεύεται να κοινοποιήσει στον διανομέα τις ενδεδειγμένες τιμές πώλησης στο κοινό και να εξασφαλίσει την ανταγωνιστικότητά τους έναντι των τιμών που καλόπιστα προτείνουν άλλοι ανταγωνιστές της περιοχής. Όπως ορθώς υποστήριξαν η Ισπανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, ο πρατηριούχος δεν υποχρεούται, επομένως, να εφαρμόσει την πάγια ή ελάχιστη τιμή που επιβάλλει ο προμηθευτής, αλλά, αντιθέτως, παραμένει ελεύθερος είτε να εφαρμόσει τιμές υψηλότερες από τις ενδεδειγμένες, είτε να χορηγεί εκπτώσεις στους πελάτες του, μειώνοντας το περιθώριό του, ούτως ώστε να ενισχύσει τον ανταγωνισμό μεταξύ εμπορικών σημάτων των διανομών.

93. Η εκτίμηση αυτή δεν αναιρείται από τη δεύτερη δέσμευση που ανέλαβε η Total ως προς την τιμή, για την οποία γίνεται λόγος στην απόφαση περί παραπομπής και σύμφωνα με την οποία ο προμηθευτής υποχρεούται να καθορίσει την τιμή του καυσίμου για τον πρατηριούχο εξασφαλίζοντάς του τους πλεονεκτικότερους όρους κατόπιν διαπραγμάτευσης με άλλους πρατηριούχους δυνάμενους να εγκατασταθούν στη Βαρκελώνη, η δε τιμή αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβεί τη μέση τιμή που καθορίζουν άλλοι σημαντικοί προμηθευτές της αγοράς της Βαρκελώνης. Συγκεκριμένα, η εν λόγω ρήτρα δεν αφορά την τιμή πώλησης στο κοινό, αλλά μόνον την τιμή συναλλαγών που συμφωνούν οι δύο συμβαλλόμενοι επιχειρηματίες.

94. Με τις γραπτές παρατηρήσεις και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Pedro IV ενέμεινε, πάντως, στο ότι, παρά τη διατύπωση των όρων της σύμβασης περί αποκλειστικότητας, η Total καθορίζει εμμέσως την τιμή πώλησης στο κοινό, μετατρέποντας με την πρακτική αυτή την ενδεδειγμένη τιμή σε πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης.

95. Μολονότι είναι γεγονός ότι η προσφυγή σε έμμεσους τρόπους καθορισμού της τιμής πώλησης στο κοινό εκ μέρους του προμηθευτή αποκλείει, στην πραγματικότητα, την εφαρμογή των απαλλαγών ανά κατηγορία που προβλέπουν οι κανονισμοί 1984/83 και 2790/1999²⁹, εντούτοις ο ισχυρισμός της Pedro IV πρέπει να εξακριβωθεί από το αιτούν δικαστήριο, το οποίο δεν αναφέρθηκε στο σημείο αυτό με την απόφαση περί παραπομπής.

29 — Βλ., σχετικώς, άρθρο 4, στοιχείο α', του κανονισμού 2790/1999, σημείο 47 των κατευθυντήριων γραμμών για τους κάθετους περιορισμούς της 13ης Οκτωβρίου 2000 και σημείο 91 των προαναφερθεισών προτάσεων στην υπόθεση CEPSA.

96. Κατόπιν των ανωτέρω παρατηρήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο τρίτο και τέταρτο ερώτημα την απάντηση ότι, τόσο βάσει του κανονισμού 1984/83 όσο και βάσει του κανονισμού 2790/1999, η άμεση ή έμμεση επιβολή από τον προμηθευτή τιμής πώλησης στο κοινό πάγιας ή ελάχιστης, ήτοι της κατώτερης τιμής που μπορεί να εφαρμόσει ο διανομέας, δεν μπορεί να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής των αντίστοιχων διατάξεων

απαλλαγής ανά κατηγορία των εν λόγω κανονισμών. Στο αιτούν δικαστήριο αποκείται, λαμβανομένων υπόψη τόσο των συμβατικών ρητρών που δεσμεύουν τους διαδίκους της κύριας δίκης όσο και καθαυτές τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης, να εξακριβώσει αν ο προμηθευτής επιβάλλει εμμέσως στον διανομέα πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης στο κοινό.

V — Πρόταση

97. Για τους προεκτεθέντες λόγους, κρίνω ότι στα ερωτήματα του Audiencia Provincial de Barcelona πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

«1) Το άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1984/83 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής προμήθειας, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στο πλαίσιο των προϋποθέσεων εφαρμογής της, η διάταξη αυτή δεν απαιτεί να είναι ο προμηθευτής κύριος του οικοπέδου επί του οποίου κατασκεύασε με ίδιο κόστος το πρατήριο που εκμισθώνει στον μεταπωλητή, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής είναι κύριος του πρατηρίου χάρη σε δικαίωμα επιφανείας εκχωρηθέν από τον μεταπωλητή στο οικόπεδό του. Ωστόσο, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει, στηριζόμενο σε αντικειμενικά στοιχεία, αν οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης συναλλαγές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο συνήθων εμπορικών συναλλαγών ή απλώς και καταχρηστικώς με σκοπό την υπέρβαση του ανώτατου ορίου διάρκειας δέκα ετών που ισχύει καταρχήν για τις συμφωνίες αποκλειστικής προμήθειας στο πλαίσιο των συμφωνιών εκμετάλλευσης πρατηρίων καυσίμων, όπως προβλέπει το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού 1984/83.

- 2) Το άρθρο 5, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 2790/1999 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1999, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαιτεί, μεταξύ άλλων, προκειμένου περιλαμβανόμενες σε κάθετες συμφωνίες υποχρεώσεις περί μη άσκησης ανταγωνισμού να ισχύουν για διάστημα μεγαλύτερο της πενταετίας, ο προμηθευτής προϊόντων ή ο παρέχων υπηρεσίες να είναι κύριος των χώρων και των οικοπέδων στα οποία ασκεί ο αγοραστής τη δραστηριότητά του. Η απαίτηση αυτή ισχύει από 1ης Ιουνίου 2000 ή, αν οι συμφωνίες που ίσχυαν στις 31 Μαΐου 2000 πληρούσαν τις προϋποθέσεις απαλλαγής του κανονισμού 1984/83 και ιδίως τις προβλεπόμενες στο άρθρο 12, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, από 1ης Ιανουαρίου 2002. Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει ποια από τις δύο περιπτώσεις συντρέχει στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 3) Τόσο βάσει του κανονισμού 1984/83 όσο και βάσει του κανονισμού 2790/1999, η άμεση ή έμμεση επιβολή από τον προμηθευτή τιμής πώλησης στο κοινό πάγιας ή ελάχιστης, ήτοι της κατώτερης τιμής που μπορεί να εφαρμόσει ο διανομέας, δεν μπορεί να υπαχθεί στο πεδίο εφαρμογής των αντίστοιχων διατάξεων απαλλαγής ανά κατηγορία των εν λόγω κανονισμών. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται, λαμβανομένων υπόψη τόσο των συμβατικών ρητρών που δεσμεύουν τους διαδίκους της κύριας δίκης όσο και καθαυτές τις περιστάσεις της διαφοράς της κύριας δίκης, να εξακριβώσει αν ο προμηθευτής επιβάλλει εμμέσως στον διανομέα πάγια ή ελάχιστη τιμή πώλησης στο κοινό.»